

# Taustahuomioita: Ajan merkintä konversiossa

HUOM! Sisällönkuvalun asiantuntijaryhmän ja KUMEn yhteiskokouksen päätökset helmikuussa 2019 otettu huomioon.

Melindan 648 kentät käydään myöhemmin läpi, kun aikamerkintöihin liittyvien standardien käyttöönoton tilanne on on selkiytynyt

Ysasta ja Allärsista Ysoon -konversiossa

- Kenttä **648** jätetään pääsääntöisesti ennalleen tässä vaiheessa
- muiden konvertoitavien kenttien osakenttä **\$y arvot viedään kenttään 648**
- Erilaisille ysa:ssa **nimetyille ajanjaksoille** käytetään **650**-kenttää ja YSO:n ajanjaksojen käsitteitä. <http://www.yso.fi/onto/yso/p4035>. (kts. esimerkkejä sivun lopun [taulukossa](#))

## Numeeriset kentissä myöhemmin huomioitavaa

- Kirjataan 648-kenttään
- Mikä on formaatti?
  - [0123456789] (2, 3 tai 4-numeroisia vuosilukuja)
  - Numeeristen ajanjaksojen välimerkki vuosilukujen edellä, välissä tai jälkeen? Vaihtoehdot:
    - Unicode merkki **n-ajatusviiva (U+2013, &ndash; -)** (SFS 4175 mukaisesti) <http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/haku/ajatusviiva/ohje/75>
    - Unicode merkki **yhdysmerkki** eli tavuviiva (**U+2010, Hyphen; -**)
    - Ei käytetä miinusmerkkiä (U+2212, &minus; ;)
    - Vuosilukuja ei merkitä negatiivisina lukuina, vaan käytetään **aaa**.
  - Kieliriippumaton merkintätapa olisi noudattaa ISO-standardia
    - Päivitetty ISO-standardin ilmestynne kesään mennessä. Sen Part 2:een on sisällytetty Kongressin kirjaston EDTF <https://www.loc.gov/standards/datetime/edtf.html>
      - esim. 19XX – nykyinen 1900-luku, joskus 1900 luvulla, 20th century.
    - **Numeeristen jaksoiden välimerkki** alku- ja loppuajankohdan välillä on **kauttaviiva**
      - yhdysmerkki on varattu päivien, kuukausien ja vuosien erottimeksi.
      - Esim. 200X/201X – alku joskus vuosituhanen esinmmäisellä vuosikymmenellä ja loppu joskus toisella vuosikymmenellä.
- Kansainvälisen standardin noudattaminen aikamäärittelyissä parantaisi metatiedon yhteentoimivuutta esimerkiksi linkitetyn datan käytössä
- Katso myös:
  - Ajanilmaukset Kielikellossa <https://www.kielikello.fi/-/ajanilmaukset>
  - Vuosiluvut <http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/haku/vuosiluvut/ohje/56>. Esimerkki 100 eaa. – 50 eaa.
- Okko Vainonen laski erilaisten väliviivojen käyttömäärät Melindan asiasanakentissä. Tällainen oli tilasto:
  - 'hyphen-minus': 1861031,
  - 'tilde': 21,
  - 'subscript minus': 4,
  - 'superscript minus': 3,
  - 'minus sign': 1,
  - 'en dash': 10,
  - 'soft hyphen': 1.
  - Hyphen-minus on "U+002D" eli ASCII-merkki, joka on helppo saada näppäimistöstä, joten luonnollisesti siksi sitä on käytetty noin valtavan paljon. .
- Jarmo: UDK-luokituksen aika-lisälukujen Taulukko 1g ilmaisee, että UDK:n yhteydessä on jo käytetty kauttaviivaa ajanjaksojen merkinnässä:
  - *Useiden vuosisatojen jaksot, vuosikymmenet tai vuodet voidaan merkitä alku- ja loppuluvuilla käyttäen kautta-merkkiä, esim. "04/14" 400-1400-luvut (keskiaika). "1815/1830" Aika vuodesta 1815 vuoteen 1830.*
  - Lähde: <https://finto.fi/udcs/fi/page/011472>

Melindan 648-kentän erilaisten aikamerkintöjen määrien selvitys viime vuodelta löytyy liitteenä tiedosto melinda648arvot.xlsx.

- 10 eniten käytettyä arvoa:

| kpl   | label     |
|-------|-----------|
| 11716 | 1700-luku |
| 11648 | 1800-luku |
| 11178 | 1900-luku |
| 6254  | 1600-luku |
| 4281  | 1990-luku |
| 3884  | 1980-luku |
| 3532  | 1970-luku |
| 3110  | 1960-luku |
| 2391  | 1500-luku |
| 2364  | 2000-2009 |

## Vaihtoehtona ajanjaksojen auktorisointi

- Yhteentoimivuuden ja metatiedon laadun parantamiseksi tietyt ajanjaksojen numeeriset esitysmuodot voidaan vakioida auktorisoimalla ne yso-käsitteiksi
  - Kalenteriin liittyvä ajanjaksot > Vuosisadat > ... sekä Kalenteriin liittyvä ajanjaksot > Vuosisadat > 1900-luku > 1910-luku jne. jos näitä tarvitaan
  - Tällaisia voisivat olla Melinda-kuvailussa eniten käytetyt kentät.
  - Vuosisatojen ja vuosikymmenten merkintätapa:
    - Kentät alkavat numerolla ja päättyvät tekstiin `[^.*-luku$|^.*-talet$]` (vuosikymmeniä ja vuosisatoja)
    - Kongressin kirjasto on auktorisoinut **aiheina** käytettäviä ajanjaksoja LCSH sanastossa. Esimerkkejä sivun lopun taulukossa.
  - Esitettävän vuosiluvun sijainti ennen tai jälkeen vuoden 0 ilmaistaan liitteellä **aaa.** tai **jaa.**
    - Tällöin konversiossa voidaan `[^.*eKr.$|^.*e\l.Kr.$|^.*jKr.$|^.*j\l.Kr.$]` muuttaa muotoon `[^.*aaa.$|^.*jaa.$]`

## Vastattavia kysymyksiä

# Ajanjaksojen näyttäminen hakijan ymmärtämällä tavalla (jos dataan tallennetaan kenoviiva, voidaan se näyttää yhdysmerkkinä)

- Vastaus:

# Ajanjaksojen haku loogisella tavalla,

- Haku Finnassa
  - Tarvitaan julkaisuajankohta, fasetin lisäksi toinen fasetti **aiheen ajankohta**
  - esim. mitä tapahtuu jos hakija hakee aiheena/sanahauulla "1700-luku"?
- Vastaus:

# Aikaisemmin käytettyjen aikamerkintöjen haku jatkossa

- Jos suositellaan kauttaviivaa jakson yhdysmerkkinä (muutetaanko niitä tietueissa/miten tai saadaanko aikajanahaku ymmärtämään "1700-luku" -tyyppisiä merkintöjä)?
- Pitäisikö kaikissa hakujärjestelmissä olla käytössä aikajanahaku?
- Millaisia ohjeita ajan merkitsemisestä annetaan, esim. miten merkitään eaa./jaa. ja miten tulkitaan ne merkinnät joista tieto puuttuu
- Vastaus:
  - suositellaanko, että auktorisoidaan sellaiset **vuosisadat ja -kymmenet**, joita on tarvittu kuvailussa
  - suositellaanko, että käytetään merkintää **aaa.** ja **jaa.** kun viitataan vuosiin ennen tai jälkeen vuosi 0.
  - y-osakentät siirretään sellaisenaan 648-kenttään, kun alkavat numerolla. Jätetään 2-osakenttä "ysa"/"allars", 2. indikaattori 7 ( Helpompi palata, jos käsitellään myöhemmin, jos kaikki 648-kentässä ja 2-osakenttä)
  - tekstimuotoiset aikakentät: jos ysa/allars, siirretään 650/651-kenttään yso-termeiksi. Muut tekstimuotoiset 653-kenttän 2. indikaattori 0.

## Esimerkkejä kongressin kirjaston auktorisoimista ajanjaksoista:

| fi        | sv         | LC Subject Headings (LCSH) Temporal | alt          | LCSH Temporal Subdivision                                                                                         | note            |                                                                                       |
|-----------|------------|-------------------------------------|--------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|---------------------------------------------------------------------------------------|
| 800–luku  | 800–talet  | Ninth century                       | 9th century  | <a href="http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh00008480">http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh00008480</a> | BT: Middle Ages | <a href="https://www.wikidata.org/wiki/Q8083">https://www.wikidata.org/wiki/Q8083</a> |
| 900–luku  | 900–talet  | Tenth century                       | 10th century | <a href="http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85133945">http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85133945</a> | BT: Middle Ages | <a href="https://www.wikidata.org/wiki/Q8052">https://www.wikidata.org/wiki/Q8052</a> |
| 1000–luku | 1000–talet | Eleventh century                    | 11th century | <a href="http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85042563">http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85042563</a> | BT: Middle Ages | <a href="https://www.wikidata.org/wiki/Q7063">https://www.wikidata.org/wiki/Q7063</a> |
| 1100–luku | 1100–talet | Twelfth century                     | 12th century | <a href="http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85139013">http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85139013</a> | BT: Middle Ages | <a href="https://www.wikidata.org/wiki/Q7061">https://www.wikidata.org/wiki/Q7061</a> |
| 1200–luku | 1200–talet | Thirteenth century                  | 13th century | <a href="http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85134907">http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85134907</a> | BT: Middle Ages | <a href="https://www.wikidata.org/wiki/Q7049">https://www.wikidata.org/wiki/Q7049</a> |
| 1300–luku | 1300–talet | Fourteenth century                  | 14th century | <a href="http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85051098">http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85051098</a> | BT: Middle Ages | <a href="https://www.wikidata.org/wiki/Q7034">https://www.wikidata.org/wiki/Q7034</a> |

|                               |                              |                                |                                                                    |                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                   |                                                                                             |
|-------------------------------|------------------------------|--------------------------------|--------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1400–<br>luku                 | 1400–<br>talet               | Fifteenth century              | 15th century                                                       | <a href="http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85048142">http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85048142</a>     | BT: Middle Ages,<br>BT: Renaissance                                                                                                                                               | <a href="https://www.wikidata.org/wiki/Q7018">https://www.wikidata.org/wiki/Q7018</a>       |
| 1500–<br>luku                 | 1500–<br>talet               | Sixteenth century              | 16th century                                                       | <a href="http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85123070">http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85123070</a>     | BT: Reformation<br>BT: Renaissance                                                                                                                                                | <a href="https://www.wikidata.org/wiki/Q7017">https://www.wikidata.org/wiki/Q7017</a>       |
| 1600–<br>luku                 | 1600–<br>talet               | Seventeenth century            | 17th century                                                       | <a href="http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85120427">http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85120427</a>     | NT: Enlightenment                                                                                                                                                                 | <a href="https://www.wikidata.org/wiki/Q7016">https://www.wikidata.org/wiki/Q7016</a>       |
| 1700–<br>luku                 | 1700–<br>talet               | Eighteenth century             | 18th century                                                       | <a href="http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85041401">http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85041401</a>     | NT: Enlightenment                                                                                                                                                                 | <a href="https://www.wikidata.org/wiki/Q7015">https://www.wikidata.org/wiki/Q7015</a>       |
| 1800–<br>luku                 | 1800–<br>talet               | Nineteenth century             | 19th century                                                       | <a href="http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85091984">http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85091984</a>     |                                                                                                                                                                                   | <a href="https://www.wikidata.org/wiki/Q6955">https://www.wikidata.org/wiki/Q6955</a>       |
| 1900–<br>luku                 | 1900–<br>talet               | Twentieth century              | 1900s (Century),<br>20th century,<br>Nineteen hundreds (Century)   | <a href="http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh2002012476">http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh2002012476</a> |                                                                                                                                                                                   | <a href="https://www.wikidata.org/wiki/Q6927">https://www.wikidata.org/wiki/Q6927</a>       |
| 1910–<br>luku                 | 1910–<br>talet               | Nineteen hundreds (Decade)     | 1900s (Decade)                                                     | <a href="http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh96005871">http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh96005871</a>     | Here are entered works on the decade from 1900 to 1909.                                                                                                                           | <a href="https://www.wikidata.org/wiki/Q36585">https://www.wikidata.org/wiki/Q36585</a>     |
| 1980–<br>luku                 | 1980–<br>talet               | Nineteen eighties              |                                                                    | <a href="http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85139020">http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85139020</a>     | subdivision [History--20th century] under names of countries, cities, etc., individual corporate bodies, and under classes of persons, ethnic groups, and topical headings        | <a href="https://www.wikidata.org/wiki/Q34644">https://www.wikidata.org/wiki/Q34644</a>     |
| 2000–<br>luku                 | 2000–<br>talet               | Twenty-first century           | 21st century                                                       | <a href="http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85139024">http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85139024</a>     |                                                                                                                                                                                   | <a href="https://www.wikidata.org/wiki/Q6939">https://www.wikidata.org/wiki/Q6939</a>       |
| 2000–<br>2009                 | 2000 –<br>2009               | Two thousands (Decade)         | 2000s (Decade),<br>Noughties (Decade),<br>Twenty hundreds (Decade) | <a href="http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh2011003966">http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh2011003966</a> | Here are entered works on the decade from 2000 to 2009.                                                                                                                           | <a href="https://www.wikidata.org/wiki/Q19022">https://www.wikidata.org/wiki/Q19022</a>     |
| <b>YSO</b>                    |                              |                                |                                                                    |                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                   |                                                                                             |
| valistus<br>(aatteet)         | upplysning<br>(idéer)        | Enlightenment                  | Aufklärung                                                         | <a href="http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85044032">http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85044032</a>     | Here are entered works on the 18th century intellectual movement characterized by belief in the power of human reason.<br><br>Broader Terms<br>Eighteenth century.<br>Rationalism | <a href="https://www.wikidata.org/wiki/Q12539">https://www.wikidata.org/wiki/Q12539</a>     |
| uuden<br>ajan<br>alku         | tidigmodern<br>tid           | Early modern,<br>1500-1700     | 1500 –1700                                                         | <a href="http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh2002012479">http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh2002012479</a> | Use as a chronological subdivision under individual languages and groups of languages, groups of literary authors, and individual literatures except drama.                       | <a href="https://www.wikidata.org/wiki/Q5308718">https://www.wikidata.org/wiki/Q5308718</a> |
| <a href="#">Ming-dynastia</a> | <a href="#">Mingdynastin</a> | Ming-Qing dynasties, 1368-1912 | Ming-Ching dynasties, 1368-1912                                    | <a href="http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh2001008868">http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh2001008868</a> | <b>Chinese.</b>                                                                                                                                                                   | <a href="https://www.wikidata.org/wiki/Q9903">https://www.wikidata.org/wiki/Q9903</a>       |